

ŽEMAITĖ

SODŽIAUS

VAIZDELIAI

Žemaitė

Sodžiaus vaizdeliai

«Public Domain»

Žemaitė

Sodžiaus vaizdeliai / Žemaitė — «Public Domain»,

Sodžiaus vaizdeliai, czyli obrazki z życia wiejskiego, są pewnego rodzaju przekrojem codzienności wiejskiej, ludu nieraz zwanego ciemnotą. Przedstawiając kolejno różne sytuacje (np.: stypę, pogrzeb) pisarka otwiera przed czytelnikiem drzwi chaty chłopskiej, wewnątrz której wypełniają nieszczęście, bieda, smutek, żal. Mėšlavėžis oraz Budynė, tworzące ów zbiorek, ilustrują zjawiska negatywne. Nasycająca je ironia, nadmierny obiektywizm mimo smutnej wymowy, niczym obrazki jednak uwydatniają ledwie zauważalne elementy przyrody, tradycje, wygląd i codzienność chłopską.

Содержание

Вудунė 1	5
Конец ознакомительного фрагмента.	9

Žemaitė

Sodžiaus vaizdeliai

Budynė ¹

Rudenop linkui stojo tikra giedra. Dienos šiltos, saulėtos, kaip per šv. Joną. Naktys, nors be mėnesio, bet žvaigždėtos, aiškios, niekur debesėlio, nei jokio vėjelio, baltas rūkelis romiai² pagal žemę storą rasą klojo. Nors šilta ir graži, vistiek ne vasaros naktys. Nuo vakaro nemiegojus ilgu aušros sulaukti. Sietynas jau augštai iškilo, o Aušrinės vis dar nematyti; laikas jau kelti kultū, o bobos dar tebebudėjo senę Kukiniene.

Senelė sudžiūvusi kaip kempinė, išblyškusi kaip drobė, rankos, kojos užšalusios, nagai ir lūpos užmėlynavusios, užtrokšdama vos tik kvėpuoja, o vis gyva ir gyva. Išvakar jos marti bijojo viena su vaikais numarinti, susikvietė kelias kaimynes – tos subėgusios žiūri, kad senelė, rodos, jau miršta: sustyrusi visa, kaip tik pagalys; kvėpuodama traukia iš vidurių galo; akys užmerktos. Bobos sako:

– Taip jau ji ir amžinai užmigs.

Ėmė ją žadinti, šnekinti, klausinėti:

– Ar bijai mirti? Ar bloga širdis? Persižegnok laimingai kelionei; atsiduok Dievo valiai, matai, kad jau mirsi.

Ligonė nė akių nepakėlė. Paskui šventuoju vandeniu! Iššlakstė visas keičias, visus palubius, kad piktoji dvasia negalėtų prisitarti prie mirštančios; ištraukę iš palubio Dievo kūno rūtų, prirūkė visą trobą dūmų – tos šventenybės irgi bijo piktoji dvasia. Prie ligonės lūpų prikišo kryžių, ražančių, škaplierių ir kitas „brostvas“. Ligonė vis dūsuoja³ kaip dūsavusi, užsimerkusi. Dar viena boba įėjusi, pasiveizdėjusi į ligonę, sušuko:

– Ko čia tylite kaip stuobriai, ko nesimeldžiate? Ar nematote, kad jau miršta! Kaskarts rečiau bedūsuoja (čiuptelėjusi už rankos) – šalto prakaito apipilta. Bevėpsant numirs be žvakės.

Subruzdavo visos bobelės. Viena degė gramnyčią⁴, kita „Dievomūką“⁵ spaudė į ligonės ranką, į antrą – žvakę. Subėgo visi namiškiai. Sužadino visus vaikus, nes žmogui mirštant niekam nepridera po tuo stogu miegoti. Suklaupė visi asloje. Viena bobelė ėmė skaityti visokias maldas prie mirštančio – litanijas, aktus. Skaito ir skaito be galo. Bobos ėmė žiovauti ir snausti.

– Kas nors šaukite „Jėzus Marija“! – atsiliepė kažikuri iš būrio – visai retai bedūsuoja... Dūšia⁶ kaip ant plauko bekybo...

Viena boba klūpodama prie lovos, rūščiu balsu ėmė šaukti:

– Jėzau! Marija! Juozapai šventas! Priimk dūšią mano!

Marčios Onikė balsu verkdama puolė ant ligonės kojų ir ėmė garbstyti: —

– Senelėle... Močiutėle mano!... Kur tu mane paliksi?...

– Cit! Cit! Netrukink⁷ mirti – tramdė bobos, varė šalin.

Betraudamos Onikę nuo kojų, sujudino ligonę; ta, atvėrusi akis, žvalgėsi po trobą; paleido iš rankos degančią gramnyčią, ji nurietėjo ant apklotės; vos nutvėrė bobos, kad neužsidegtų patalynė. „Dievomūka“ tuo tarpu nubarškėjo ant žemės.

¹ *budynė* – budėjimas prie mirusiojo, šermenys. [przypis edytorski]

² *romiai* – ramiai, tyliai. [przypis edytorski]

³ *dūsuoti* – sunkiai kvėpuoti. [przypis edytorski]

⁴ *gramnyčia* – žvakė. [przypis edytorski]

⁵ *Dievomūka* – Dievo/Kristaus kančia. [przypis edytorski]

⁶ *dūšia* – siela. [przypis edytorski]

⁷ *trukinti* – dėsinti, gaišinti. [przypis edytorski]

– Aš dar nemirštu, nebijokite – pratarė ligonė ir užsikosėjo. Sukilo bobos. Onikė pripuolusi, apsikabinusi senelaitę pasvadino. Kaip nustojo truputį kosėti, padarė saldinto vandens atsigerti. Senelė, nurijsi klukšni⁸ kaip per kalną, krito atgal ant pagalvės ir vėl užsimerkusi tarė:

– Eikit gulti, nebijokite, aš dar nemirsiu...

Bobos pasieniais šnibždėjosi:

– Mat, nabagė, niekaip nenori pasiduoti! Sako „nemirsiu“, o čia gyvs nabaštikas⁹...

– Nuo vakar ryto jau gersteklis¹⁰ gerklėje, o dar „nemirsiu“; gana, tu, gana!

– Kiekvienas ligonis prieš galą sakos, kad „nemirsiu“; o čia žiūrėk, šmakšt ir užges... Bus ir čia taip pat, pamatysi. ... Numirs be žvakės, jei jos klausys.

– Vakar saulei tekant buvo nusilpnėjusi; gal ir sulauks to patis laiko numirti!

– Gal dar ir kito saulėtekio sulaukti...

– Sakyk, gal dar ir išgyti? Sustingusi jau visiškai.

– Prastoti jos nebegal... Iš burnos dvasia šalta...

Taip ir tolygiai šnibždėdamosi bobos susisėdo ant suolo ir pas krosnį ant suoliuko; kitos išėjo laukan prasivėdinti. Nuo vakar ryto jau gersteklis gerklėje, o dar „nemirsiu“; gana, tu, gana! – Kiekvienas ligonis prieš galą sakos, kad „nemirsiu“; o čia žiūrėk, šmakšt ir užges... Bus ir čia taip pat, pamatysi. ... Numirs be žvakės, jei jos klausys. – Vakar saulei tekant buvo nusilpnėjusi; gal ir sulauks to paties laiko numirti! – Gal dar ir kito saulėtekio sulaukti... – Sakyk, gal dar ir išgyti? Sustingusi jau visiškai. – Prastoti jos nebegal... Iš burnos dvasia šalta... Taip ir tolygiai šnibždėdamosi bobos susisėdo ant suolo ir pas krosnį ant suoliuko; kitos išėjo laukan prasivėdinti.

Šeimininkas, ligonės sūnus, atsisėdęs už stalo užsirūkė pypkę. Kiti namiškiai ir vaikai nuslankiojo gulti. Onikė, apklosčiusi senelaitę, atsisėdusi kojų gale snaudė.

Sulojo šuniukas, ir įėjo į trobą kaimynas Baltrušis. Prie durų, maudamas kepurę, tarė:

– Kas pas jus begirdėti? Pamačiau žiburių pareidamas nuo kumelių, tariau, kad jau numarinote...

– Gyvą dar tebeturime – atsakė Rukinas – prašom toliau, prilenk kojas... Užsidek pypkę...

– Kelinta naktis, kaip jus vargina! – tarė Baltrušis sėzdamasis – mat, sena dvasia sukietėjusi, spiriasi... Nenor išeiti... Kiek tai metų... Kad aš atmenu, vis tokia ir tokia...

– Bene kažin kiek čia metų turėjo – tarė Rukinas – aš, pats vyriausis, dar penkių dešimtų neturiu. Sakės jauna nutekėjusi... Per septynias dešimtis daugiau neturi...

– Vistiek pasivalgė gerai duonelės...

– Duok, Dieve, kiekvienam tokio amželio sulaukti! – įsimaišė bobos į kalbą – nemažus vaikus patiekti, be jokio rūpesčio gal mirti...

– O pasenęs žmogus ir atlikęs, ką turi kitam ant sprando sėdėti veltui, verčiau numirti...

– Puikiai, gražiai šv. Sakramentais apveždėta, gal mirti...

– Vienas kartas nė vienam nemeluos, reiks mirti...

– Ar nedavėte žinios Palapienei? – klausė kita boba – užsiklyks patyrusi numirus. Būtų dar prie gyvos atėjusi...

– Nebuvo kaip, dabar toks darbymetis – teisinosi Bukinas – jeigu patęs ligi nedėlios¹¹, pasakysiaš...

– No brač! Duočiau aš jai žinią! – šokos Baltrušis.

– Kad taip man, su vėzdu¹² aš ją išlydėčiau... Kuomet tik pasisuko prie motinos, visuomet ratuota išėjo... O kas karšino? Kas smarvę gėrė?

⁸ *klukšnis* – gurkšnis. [przypis edytorski]

⁹ *nabaštikas* – dabar: nabašninkas, numirėlis, velionis. [przypis edytorski]

¹⁰ *gersteklis* – karkimas, gergulys. [przypis edytorski]

¹¹ *nedėlia* – sekmadienis. [przypis edytorski]

¹² *vėzdas* – lazda. [przypis edytorski]

- Kad mano pats toks veršis – atsiliapė Rukinienė.
- Kad jam kas sermėgą vilktų, turbūt neišsižiotų dantų...
- Užteks ir mums, gynyjos Bukinas – mat, dabar Onikei visą patalynę paliko...
- Anokia ten ne patalynė! – šokosi Rukinienė – dvi pagalvėli kaip šilki ir patalai dvaknelės...

Vieni įpilai¹³...

– Netur, netur tiesos¹⁴ Palapienė kištis, nė grobstyti – šaukė kita boba – Jūs veizdite, jūs penate ir skalbiate. Palapienei kas paskirta ir atskirta. Galite ją atstatyti...

– Su vėzdu išvaišinti ir apsiundyti – pridėjo Baltrušis – Kaip pradėjo motina sargalioiti, kiek ji ryšių nuo jos išnešė – lygu mes nematome...

– Kartu ir mano aštuonytę drobulę suglemžė – tarė Rukinienė – buvo kamaroje ant balkio pasverta, veizdžiu ir nebesą.

– Ko čia norėti! – tarė jauna boba – ar ne visur ta pati? Motinos viską dukterims sukemša. Mano uošvienė, antai, plikus šiaudus lovose paliko, nė kokio skurlelio¹⁵ visame gyvenime...

– Bene dangaus karalystę užsipelnė? – užsišoko kita.

– Marčią nuplėšė, dukteriai sukimšo, o žentas viską perleis per gerklę, nė „Amžinatilsio“ nepasakys.

– Kad motinos tokios priešingos; kaip ir ši – rodydamas į lovą tarė Baltrušis – ko neina karšti prie dukterų? Mano motina, kad taip viską būtų sukimšusi ir pati pas mane karšusi susirgus, būčiau su lova išmetęs ant pamato... Šaukis sau prie dukterų!

Ligonė lovoje pasijudino. Onikė pasvadinsi pagirdė ir vėl paguldžiusi užklostė.

– Mūsų senelaitė ne tokia, nēmaž mūsų neskaudžia – tęsė toliau kalbą Kukinas – duoda kiek beturi dukteriai iš tų pačių škurlių, paliekti ir mūsų Onikei... Užteks visiems, paliks ir nuo mūsų...

– Žinoma, nēvienas neįsidės į grabą...

– Kaip kam išpuola... Gali ir savo atiduoti... Čia valios darbas – sumurmėjo bobos žiovaudamos.

Užsikosėjo ligonė, Onikė pripuolusi pasvadino; visos bobos artinosi prie lovos šnekėdamos:

– Jau dabar turbūt mirs... Kad be žvakės neužgestų.

– Žiūrėk, žiūrėk, kokia pamėlynavusi, užsimerkti tik bereikia...

– Kojos kaip tikt ledai; ojei! kaip tik numirėlio! – stebėjosi kita, čiupinėdama ligonės kojas.

– Turbūt jau netoli galas... Nabagėlė¹⁶!

Senelė apsižvalgė po trobą.

– Kokios akys negražios, kaip tik stiklinės – Senelė! Ar nebijai mirti? Be nenori paskaitoma? – klausė boba prisilenkusi.

– Nereik, nereik, atsakė ligonė – ko jus čia vargstate? Aš dar nemirsiu, nebijokite...

– Nenorim vienos palikti... Visai juk esi menka... Turbūt nenusimanai. Užsisėdo bobos numarinti – juokės Baltrušis, keldamos nuo suolo – o senė nepasiduoda... Reik eiti ir man, matyti nieko nebesulauksiu, o čia laiks bus jau žadinti kultū...

Užsimovęs kepurę išėjo pro duris.

– Mano širdis neblogo – tarė ligonė, kad ne tas kosulys – sveikitelaitė būčiau...

Bobos vėl šnibždėjosi:

– Mat, atsitekėjo, o pirma juk merdėjo – stiprinasi, nenori pasiduoti, turbūt prieš galą.

– Gal dar keletą dienų patęsti – nemirs mano senelaitė – apsikabinusi Onikė džiaugėsi – pagis dar mano senelaitė!

– Eik gulti, vaikaiti – tarė senelė – ir aš užmigsiu...

¹³ *ipilas* – pagalvės arba patalų užvalkalas. [przypis edytorski]

¹⁴ *tiesos* – čia: teisės. [przypis edytorski]

¹⁵ *skurlelis* – nuo: skurlis – skuduras. [przypis edytorski]

¹⁶ *nabagėlė* – vargšė. [przypis edytorski]

– Pastatyk man arti vandens gerti... Eikite visi gulti... Jei man bus bloga, aš pašauksiu.
Ir atsigulusi vėl užsimerkė.

Bobos nieko nepešusios pamažu išslankiojo pro duris Rukinas, padėjęs pypkę, susilankavo kailinius ir pasidėjęs po galvos išsitiesė ant suolo užstalėje. Rukinienė ant suoliuko pas krosnį ištisai jau knarkė. Onikė, apklosčiusi, aptapnojusi¹⁷ senelaitę, susirengė prie vaikų, lovikėje prie durų. Senelaitė, perkėlusį akis, apsižvalgė po trobą; pakėlusį galvą pūtė, pūtė žiburį, niekaip neužpūtė. Paskui nusitvėrusi skarą bloškė, bloškė ir užbloškė žiburį.

Visi pasieniais knarkė sau ligi aušros.

Pirmasis pabudo Rukinas, pašokęs pasižiūrėjo į langą, kailinius ant nugaros ir išbėgo prie arklių. Gerai jau prašvitus, pašokusi Rukinienė žadino vaikus prie bandos; kūrė ugnį, sukosi. Onikė dar miegojo; senelaitė taip pat nususukusi ant sienos romiai gulėjo.

Saulėlė jau gerai iškilo, kol Rukinas nuo arklių parėjo. Radęs bemiegančią Onikę ėmė žadinti.. Tuo tarpu Rukinienė, įėjusi į trobą, artinosi prie lovos.

– Kas čia yra, kad senelaitė taip romiai miega? – priėjusi prie lovos sušuko: Jėzus, Marija! Juk senelė miršta! Kur gramnyčia? Tėvai, bėk į sodą! – Čia grobstos brėžiukų, nesugreibia. Onikė pašokusi pripuolė, atvertė senelaitę – tos akys pabalusios, išsižiojusi, pastyrusi.

Rukinas, išpuolęs pro duris, pamatęs kaimynę prie šulinės sušuko: „Senelė miršta! – Ta sušuko kitai; ta bėgdama vėl kitoms. Visos metė darbus ir, kaip stovi, akies mirksnyje keletas bobelių subėgo į trobą. Apdūsusios, kvepuodamos skubėjo, plušėjo. Viena spaudžia gramnyčią į sušalusią ranką, kita kiša „Dievomūką“ – Jėzus Marija! šaukia, šventuoju vandeniu šlaksto, dūmais rūko, suklaupusios meldžiasi. O ta senutėlė nė žiopt!

Mato, jog nebekvėpuoja, sukilusios parišo palūpi, užspaudė akis, sustojusios ėmė garbstyti:

¹⁷ *aptapnojusi* – nuo: aptapnoti – apžiūrėti, patvarkyti. [przypis edytorski]

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.